

**SOBRE LA GRAFIA DELS MOTS COMPOSTOS
I PREFIXATS QUE CONTENEN FORMANTS
AMB UNA ESSA INICIAL ETIMOLÒGICA
SEGUIDA DE CONSONANT**

Document aprovat per la Secció Filològica el 19 de gener de 1996. La versió que presentem és el resultat de la revisió del document «Sobre la grafia dels compostos i derivats de mots que presenten etimològicament una essa inicial seguida de consonant», aprovat per la Secció Filològica el 17 de gener de 1992 i publicat aquest mateix any en els Documents de la Secció Filològica, II, p. 85-96.

SOBRE LA GRAFIA DELS MOTS COMPOSTOS I PREFIXATS QUE CONTENEN FORMANTS AMB UNA ESSA INICIAL ETIMOLÒGICA SEGUIDA DE CONSONANT

Els mots catalans procedents de paraules que etimològicament comencen amb una essa seguida de consonant —tant si són evolutius com manllevats d'altres llengües i adaptats formalment a la nostra— han adoptat una *e* inicial, anomenada *protètica*: *escriure, estiu, estrany, estret, estudiar, escàner, escola, esfigmograma, eslàlom, eslip, esnob, espècie, esport, esquí, estafilococ, estandard, estat*.

Pel que fa als mots compostos i prefixats que contenen formants amb una essa inicial etimològica seguida de consonant, cal tenir present que són fruit en català de dos procediments de formació diferents.

I. N'hi ha que són formacions fetes d'acord amb les regles del nostre propi sistema lingüístic i a partir de formants catalans en les quals es manté per tant la *e* protètica:

a) Compostos formats amb dos mots catalans preexistents: *guardaespatlles, barbaespès*.

b) Mots catalans als quals s'aplica un prefix (o una forma prefixada) disponible i productiu en la nostra llengua, encara que tingui un origen culte: *aeroesquí, antiestàtic, autoesterilitat, biestable, contraespionatge, desestabilitzar, estereoespecificitat, exestipulat, fonoestilística, heliestació, hiperestàtic, inespecificable, infraestructura, interestel·lar, macroestat, microestructura, monoesstable, paraestatal, periesperit, pluriestratificat, poliesportiu, preestablir, protoestel, pseudoescorpins, psicoestimulant, radioestel, reestructura, semiesfera, sobreestimació, sotaescriure, subespècie, superestructura, supraescapular, teleesquí, transesterificació, ultraestructura*.

II. D'altres, en canvi, són formacions fetes en una altra llengua o seguint els procediments de formació d'una altra llengua —normalment el grec o el llatí— i incorporades posteriorment al català de manera que no adopten la *e*

protètica, perquè s'han adaptat a la nostra llengua globalment i no cadascun dels elements per separat. És el cas de:

a) Mots ja antics en català: *adscriure*, *apòstol*, *constrènyer*, *contrastar*, *des-tituir*, *inscriure*, *omniscient*, *perspectiva*, *prescriure*, *restablir*, *subscriure*, *transpirar*.

b) Cultismes adoptats modernament del grec o del llatí (i menys sovint o més recentment d'algun altre idioma) o bé formats segons el model d'aquestes llengües.

Molts d'aquests mots contenen elements inexistents en català amb la mateixa forma com a mots independents i, per aquest motiu, fàcilment identificables com a formants que no adopten una *e* protètica: *acrostoli*, *amfisbena*, *anastomosi*, *batiscaf*, *diàstole*, *epistaxi*, *ginostem*, *heterosci*, *isòsceles*, *megasclera*, *piròscaf*, *telescopi*.

D'altres, però, contenen formants que sols es distingeixen formalment dels mots anàlegs catalans per una accentuació diferent (*aeròstat*, *antístrofa*, *megàspora*, *hipòstil*) o que hi concideixen formalment a excepció de la *e* protètica, per la qual cosa donen lloc a casos aparentment contradictoris: *substrat* (*estrat*), *atmosfera* (*esfera* i *semiesfera*), *cardiòspasme* (*espasme* i *antiespasmòdic*), *arteriosclerosi* (*esclerosi*), *endosquelet* (*esquelet*), *hidrostàtic* (*estàtic* i *hiperestàtic*), *infrascrit* (*escrit* i *sotaescrit*), *iugoslau* (*eslau*), *txecoslovac* (*eslovac*), *biospeleologia* (*espeleologia*), *termostable* (*estable*), *tiflostoma* (*estoma*)...*

* En la formació de neologismes o en l'adopció de manlles neològics convé reservar les formes sense *e* protètica als casos en què l'origen de la formació permet deduir que el procediment seguit és clarament el d'una llengua altra que el català o en què cal guardar la coherència amb altres formacions paral·leles preexistents en català sense la *e* protètica: *superstrat* (*substrat*, *adstrat*).